№ 41 ՈՒՐԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 23 **1901** ՈՒՐԲԱԹ ՓԵՏՐՎԱՐԻ 23 № 41

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

Տելեֆոն № 253.

Յովսէփ եւ Լեւոն Բարսեղեան Յովսէփեանները, Հռիփսիմէ Բարսեղեան Սալինեանցը, Շուշանիկ Յովհաննիսեան Յովսէփեանը եւ Գրիգոր Գէորգեան Սալինեանցը ցաւօք սրտի յայտնում են իրանց ազգականներին եւ բարեկամներին իրանց անմոռանալի եւ թանգագին

ԳԱՅԵԱՆԷ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆԻ

առաջիններին—մօր, երկրորդի—սկեսրոջ եւ երրորդի զոքանչի մահը, եւ խնդրում են չնորհ բերել յուղարկաւորութեանը, որը տեղի է ունենալու շաբաթ օրը, ամսիս 24-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին իր բնակարանից դէպի ս. Նշան եկեղեցին եւ այնտեղից Խօջիվանքի գերեզմանատունը: Ամբիծքը այսօր, երեկոյեան ժամը 7-ին: 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Արեւելքի ուսումնասիրութեան ընկերութիւն Թիֆլիսում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Իշխան Ռաֆայէլ Էրիսթով. Նամակ Բաթումից. Նամակ Նոր-Նախիջեւանից. Նամակ Սօչիից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Կարօտ գիւղացիների մէջ.

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Մենք յայտնել էինք «Մշակի» մէջ, որ Թիֆլիսում դիտաւորութիւն կայ հիմնել արեւելքի ուսումնասիրութեան մի ընկերութիւն: Մեզ ուղարկված է այդ ընկերութեան կանոնադրութիւնը, որից տեղեկանում ենք, որ ընկերութեան նպատակն է ուսումնասիրել թէ Ռուսաստանի սահմանների մէջ գտնվող եւ թէ նրա սահմաններին կից արեւելեան երկիրները եւ հաստատել սերտ յարաբերութիւն եւ առեւտրական հաղորդակցութիւն կենտրոնական Ռուսաստանի եւ այդ երկիրների մէջ, տարածելով ռուսաց կուլտուրան եւ արդիւնագործութիւնը այդ երկիրներում:

Ընկերութեան գործնական ամենամեծ հոգսերից մէկը պէտք է լինի զարգացնել առեւտրական յարաբերութիւնը Ռուսաստանի եւ նրա սահմանակից երկիրների մէջ: Մեր Կովկասին սահմանակից են Պարսկաստանը եւ Թիւրքիան, որոնց հետ թէեւ Կովկասի յարաբերութիւնը վաղուց է որ գոյութիւն ունի, բայց նա մինչեւ այժմ էլ շատ թոյլ է զարգացած եւ գտնվում է իր նախապետական վիճակի մէջ:

Մի քանի ամիս դրանից առաջ, ինչպէս յայտնի է, մի յատուկ յանձնաժողով, որին մասնակցում էր ֆինանսների մինիստրութեան կովկասեան ներկայացուցիչ Սուլթան Կրիմ-Գիրէյ, ճանապարհորդութիւն կատարեց դէպի Պարսկաստան եւ մանրամասն տեղեկութիւններ ժողովեց Պարսկաստանի առեւտրի պայմանների եւ առանձնայատկութիւնների մասին: Ապագայ ընկերութիւնը, որի բացումը Թիֆլիսում պէտք է տեղի ունենայ առաջիկայ շաբաթներում, պէտք է կարողանայ կանոնաւոր կերպով կազմակերպել մշտական ուսումնասիրութեան գործը եւ հետեւել այն փոփոխութիւններին, որ սկսում են կրել մեր մերձակայ երկիրները իրանց տնտեսական կեանքում:

Այդ գործի մէջ կովկասցիները կարող են էական դեր կատարել, օգուտ բերելով թէ իրանց եւ թէ ամբողջ պետութեան: Մասնաւորապէս հայերը, որոնց ձեռքին է գլխաւորապէս գտնվում Պարսկաստանի եւ Թիւրքիայի առեւտուրը Ռուսաստանի հետ, կարող են յատուկ դեր կատարել, օգտվելով իրանց նախկին փորձառութիւնից եւ առաջ տանելով սկսված գործը աւելի ընդարձակ կազմակերպութեամբ:

Եթէ ընկերութիւնը կարողանայ գործնական ճանապարհի վրա կանգնել եւ մի եւ նոյն ժամանակ իր գործունէութիւնը հիմնել ժողովուրդների գործակցութեան եւ շահերի փոխադարձ համերաշխութեան վրա, նա իսկապէս օգտակար գործ կատարած կը լինի:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Երէկ միայն ստացանք Վիեննայի «Հանդէս Ամսօրեայ» ամսագրի այս տարվայ յունվարի համարը: Ուշ է... Մխիթարեանները այլ եւս չեն շտապում: Բայց եթէ այս ուշացած համարը մի նշան է, որ ամսագիրը, հակառակ տարածված վատ լուրերին, պիտի շարունակէ հրատարակվել,—մենք մեր ուրախութիւնն ենք յայտնում: Մի բան, որի վրա շատ ցաւում ենք եւ որը անկասկած ամսագրի անկման ապացոյց է, այն ափեղցփեղ հայհոյական նամակն է, որ տպված է այդ համարում եւ որի տակ Ցարոյի ստորագրութիւնն է երեւում: Մենք այսպէս ասում ենք ոչ թէ այն պատճառով, որ Ցարոյի նամակը «Մշակի» դէմ է ուղղված,—ամենեւին ոչ. Վիեննայի Մխիթարեաններին մենք կարող էինք ցոյց տալ այդ մարդու աւելի գարշելի խոտբծանքները, որոնց նիւթը դարձել «Մշակն» է: Մենք այսպէս ասում ենք, ուղղակի աչքի առաջ ունենալով Մխիթարեանների պատիւը: «Հանդէսի» նման մի լուրջ ամսագրի մէջ անչնչելի կեղտոտ բիծ պիտի մնայ այդ նամակը: Գարշահոտութիւնների այն նեխած բոյնը, որ ներկայացնում էր «Արձագանքը», մի բոպէով փոխադրվել է Վիեննայի ամսագրի մէջ—ահա ինչն է անպատիւ, ամօթալի հանգամանքը: Խմբագրութիւնը իր գլուխը արդարացնում է նրանով, թէ մեր յօդուածը, որ ուղղած էր Ցարոյի յօդուածի դէմ, խիստ էր, ուստի խմբագրութիւնն էլ անփոփոխ է տպում Ցարոյի այս վերջին նամակը: Այս յայտարարութիւնը աւելի եւս դատապարտում է Մխիթարեան վարդապետներին. նշանակում է, որ նրանք չեն հասկանում, թէ որն է գրական բանակռուի վայելչութիւնը: Մենք Ցարոյին անուանել ենք «Կովկասի հայոց մամուլի պատմագիր», իսկ նա մեզ անուանում է «մէջէգի». մենք ասել ենք, որ Ցարոն զանազան բրօշիւրներ է հրատարակել, իսկ նա մեզ պատասխանում է «կաթնախօս». մենք ասել ենք, թէ Ցարոն լեթարգիական քնի ենթարկված գրող է, իսկ նա մեզ ասում է «դէպէշ—խփող»: Եթէ գրական աղբանոցներից հաւաքած այս «սրախօսութիւնները» կարող են պարծանք համարվել Ցարոների պէս տափակութիւնների համար, այդ դեռ չէ նշանակում, որ Մխիթարեանները այնքան միամիտ են, որ չեն հասկանում մեր տաժների եւ Ցարոյի տաժների մէջ եղած տարբերութիւնը: Բայց ինչ ենք ասում: Մխիթարեանները այն տեղին են հասել, որ նոյն իսկ իրանք իրանց են ծաղրում: Այսպէս, Ցարոյի պատասխանի մէջ մնացել են «ամենազօր «Մշակի» խմբագրական քաւարան» բառերը: Պատիւ ունենք յայտնելու Մխիթարեան հայրերին, որ Ցարոն սուտ է ասում. «Մշակը» քաւարան չունի եւ չէ էլ ընդունում քաւարանի գոյութիւնը. «Մշակը» միայն ցաւել կարող է, որ Մխիթարեան վարդապետները տպել են մի այդպիսի հեղնական ակնարկութիւն այն բանի դէմ, որին իրանք հաւատում են անպայման կերպով: Վատ չէր լինի, եթէ Մխիթարեանները մի բան էլ իմանային: Ցարոները կարող են հայհոյել մեզ. «Մշակի» այժմեան աշխատակիցներին, որքան կամենում են. բայց երբ նոյն կեղտոտ ձեռքերը յանդգնում են շօշափել «Մշակի» հանգուցեալ խմբագրի յիշատակը, այդտեղ դուք, վերապատուելի հայրեր, պարտաւոր էք մեծ բարեխղճութիւն ցոյց տալ: Դուք թոյլ էք տուել Ցարոյին մի շարք լրբութիւններ տպել ձեր ամսագրում Գրիգոր Արծրունու դէմ: Ահա այս ամօթալի, անպատիւ բանը մենք չենք ների ձեզ: Ասենք թէ այժմ դուք գլուխ կորցրած էք, ասենք թէ այժմ ձեր վանքից հեռացել են ընդունակ միաբանակիցները եւ ձեզ համար դժուար է սեւը սպիտակից զանազանելը: Բայց գոնէ թերթեցէք հէնց նոյն իսկ ձեր «Հանդէսի» նախկին տարիները: Միթէ դա էլ այնքան դժուար է...

Այսքանը pro domo sua, մեր եւ Մխիթարեանների մէջ: Ցարոները մեզ չեն հետաքրքրում, մենք արդէն մի օրինակով ոչնչացրել ենք Դիւլօրէից հայերէն լեզու սովորած այդ գրողին, ցոյց տալով նրա տգիտութիւնը նոյն այդ հայերէնի մէջ: Մեզ մնում է մի հաշիւ էլ տեսնել «Հանդէս Ամսօրեայի» հետ: Խմբագրական դիտողութիւնը, որ գրված է Ցարոյի նամակի առիթով, պարունակում է իր մէջ եւ պատասխան մեզ դէմ օտար բառեր գործածելու հարցի վերաբերմամբ: Բայց սրա մասին կը խօսենք վաղը...

ԻՇԽԱՆ ՌԱՖԱՅԷԼ ԷՐԻՍԹՕՎ

Ինչպէս հեռագիրը հաղորդեց, փետրվարի 19-ին վախճանվեց վրաց յայտնի բանաստեղծ Ռաֆայէլ Էրիսթօվ, 77 տարեկան հասակում: Հանգուցեալը ծնվել է 1824 թւի ապրիլի 9-ին եւ սկզբնական կրթութիւն ստացել է Թիֆլիսի

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՐՕՏ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն)

Գիւղերում կատարած հարցն ու փորձը շատ ծանր տպաւորութիւն էր թողնում մեզ վրա: Մեր առաջ կանգնած էին տանջված, մաշված տխուր դէմքեր: Նրանք չը գիտէին, թէ գանգատվելու ինչ ձեւ ընդունեն, որպէս զի նրանց թշուառութիւնը երեւան գայ իր ամբողջ պատկերով. Այն գիւղացիները, որոնք ունեցել են հարստութիւն, օրինակ, մեծ թւով տնային կենդանիներ, նրանք կարողացել են իրանց գոյքը ծախելով պաշար պատրաստել եւ գոնէ վաղվայ օրվայ համար ապահով են զգում իրանց: Բայց նրանք, որոնք ծախելու ոչինչ չունեն, ինչ անեն. մնացել են չուառած:

Դիլիսկա գիւղում պատմեցին մի անտէր-անտիրական այրի կնոջ մասին, թէ խեղճը տեսնելով, որ ոչ մի ձեւ չունի իր որբերին կերակրելու՝ գնում է մերձակայ գետը խեղդվելու. սակայն հարեւանները նկատում են, յետ են բերում եւ այժմ մի կերպ պահպանում են:

Հացի այն փոքրիկ պաշարը, որ գիւղացիները պատրաստել են իրանց անասունները ծախելով, աշխատում են շատ զգուշութեամբ սպառել: Ուտում են շատ չափաւոր եւ ուշ ուշ, քան սովորական տարիներում, որպէս զի պաշարը կարողանայ երկար ժամանակ բաւականութիւն անել եւ նրանք ստիպված չը լինեն նորից մի բան ծախելու եւ հաց գնելու:

Մի քանի գիւղերում, օրինակ Դիլիսկայում, Վաչիանում, տեսանք տներ, որոնց մի մասը գիւղացիները քանդել էին այն նպատակով, որպէս զի գերանները ծախեն քաղաքում իբրեւ վառելիք եւ այդպիսով ձեռք բերեն մի քանի րուբլի հաց գնելու համար: Մի գիւղացի այդ ձեւով ստացել էր ութ, միւսը տասն երեք րուբլի եւ այլն: Օրջա գիւղից մեզ ներկայացաւ մի ծերունի, Դանիէլ Տէր-Սահակեանց եւ գանգատվեց, որ մի քանի օր է, ինչ նրա տասն հոգուց բաղկացած ընտանիքը զրկվել է հացից եւ չը գիտէ ինչ անել. ապրում է պատահական նպաստներով. Նա ծախեց իր մի զոյգ եզը եւ մի կովը եւ այլ եւս ոչինչ չունի ծախելու: Գիւմուրդա գիւղից երկու հոգի դուրս են եկել տնից հաց ճարելու եւ մինչեւ այժմ չեն վերադարձել. յայտնի չէ թէ ուր են գնացել եւ արդեօք պանդխտութեան մէջ են, թէ նրանց հետ մի որ եւ է դժբաղդութիւն է պատահել:

Գիւղերի մէջ լռութիւն է տիրում: Բարեկենդանը անցաւ տխուր: Նշանված երիտասարդները մնացին անպսակ: Հարսանիքների թիւը շատ սահմանափակ էր եղել եւ նրանք էլ կատարվել են ամենահամեստ եւ խուլ կերպով: Կեանքը մարել է: Գիւղացիներից շատերը ուտում են գարու հաց, որ աւելի էժան է նրանից: Նրանք մեծ ուրախութեամբ գնում են նաեւ տեղական զօրանոցների զինւորներից սեւ հաց, որ ծախվում է էժան գնով:

Հացի եւ խոտի պաշարը տնտեսելու նպատակով գիւղացիները գերադասում են ծախել իրանց եզները եւ պահում են տանը կովեր: Եզները պահանջում են լաւ կերակուր եւ երբեմն հացահատիկ ու քուսպ, մինչդեռ նրանք գուցէ հարկաւոր չը լինեն գարնանը, որովհետեւ ցանքսերի տարածութիւնը շատ փոքր եւ սահմանափակ պէտք է լինի: Իսկ կովերը համեմատաբար քիչ կերակուր են սպառում եւ կարող են գիւղացու համար օգտաւէտ լինել այն կողմից, որ կը տան կաթ, իւղ, պանիր եւ դրանով կը մատակարարեն գիւղական ընտանիքին ուտելու անհրաժեշտ նիւթ: Շատերը սպասում են գարնան կանաչին, որպէս զի դաշտերում որոնեն բանջարներ եւ դրանով փոքր ինչ աւելացնեն իրանց ուտելեղէնի պաշարը:

Կարծես բաւական չէին գիւղական ներքին ցաւերը, նրանց վրա բարդվել են կողմնակի պարտքերը: Տեղական կալուածատէրերը պահանջում են դատարանի միջոցով իրանց հասանելիք գումարները: Գիւղացիները ոչինչ չեն ստացել կալուածատէրերի հողերից, իսկ պարտաւոր են իրանց կապալադրամը վճարել, որ հասնում է մի քանի հազարների: Մի քանի կալուածատէրեր, օրինակ Ցարութիւնեան, Բայբուրդցեան, գեղջկցին պարտքերի մեծագոյն մասը եւ թեթեւացրին գիւղացիների վրա բարձված բեռը, միւսները, օրինակ Կիրքեսալով, պահանջում են պարտքը լրիվ, եւ ներկայ փետրվարի 28-ին Թիֆլիսի նահանգական դատարանում պէտք է քննվի այդպիսի պահանջներից մէկը:

Իսկ գիտէք արդեօք, որ այդ գիւղերը դեռ անցեալ տարի, երբ երկրաշարժը կործանեց Ախալքալաքի գաւառի մի ուրիշ մասի գիւղական տները, ցոյց տուին իրանց մարդասիրութիւնը եւ պատսպարեցին վնասվածներին: Օրջա գիւղը, որ ներկայումս թշուառութեան ճանկերի մէջ տառապում է, անձնուէր կերպով օգնում էր երկրաշարժից վնասվածներին: Նոյնպէս մարդասէր վարվեցին Վաչիան եւ հարեւան գիւղերը: Իսկ այժմ իրանք օգնողներն են գտնվում կարօտութեան մէջ:

Բերենք մի քանի օրինակներ այն գիւղերից, որոնք ենթարկվեցին մանրամասն ուսումնասիրութեան: Վերցնենք Ջանգուրա գիւղը եւ սկսենք նախ ունեւոր տներից:

1) Կարապետ Հայրապետեան. ընտանիքը բաղկացած է 20 հոգուց. ծախել է 2 գոմէշ, 4 եզ, 2 կով եւ 30 ոչխար, տանը ունի 8 եզ, 6 կով, 15 ոչխար եւ 4 հորթ:

2) Թոմաս Բալասանեան. 4 հոգի. ծախել է երկու գոմէշ, 2 կով, 3 մոզի եւ 10 ոչխար. տանը ունի 2 եզ, 1 կով եւ 1 հորթ:

3) Տիգրան Նազարէթեան. 17 հոգի, ծախել է 6 եզ եւ երկու կով. տանը ունի 2 եզ, 3 կով եւ 4 հորթ:

4) Արութ Սարգսեան. 5 հոգի, ծախել է 1

ազնուականների դպրոցում, այժմեան կլասիկական գիմնազիայում, ուր աւարտելուց յետոյ, աչքերի հիւանդութեան պատճառով, չը կարողացաւ գնալ համալսարան։ Մի քանի տարի գիւղում անցկացնելուց յետոյ, երիտասարդ բանաստեղծը 1845 թ. մտնում է պետական ծառայութիւն թարգմանչի պաշտօնով եւ նոյն թւականին գրական ասպարէզ է դուրս գալիս իր «Ուրատ» վերնագրով առաջին բանաստեղծութեամբ. յետոյ անցնում է Փոխարքայի դիւանատունը, իսկ այդտեղից տեղափոխվում է Քութայիս, որտեղ նահանգապետի մօտ վարում է առանձին յանձնարարութիւնների աստիճանաւորի պաշտօնը։ Էրիսթօվ յետոյ նշանակվում է Զուգդիդիի գաւառապետ, իսկ վերջը Քութայիսի հաշտարար դատաւոր։ 1870 թւին իշխանը թողեց ծառայութիւնը եւ տեղափոխվեց Թիֆլիս, ուր պարապում էր փաստաբանութեամբ, գլխաւորապէս նուիրելով իրան գրականութեանը։ Սակայն հանգուցեալին վիճակված էր նորից մտնել ծառայութիւն եւ 1889 թւին նա հրաւիրվում է վրաց լեզուի գրաքննիչի պաշտօնին, որը տեւում է մինչեւ 1897 թիւը։

Վրաց հասարակութեան զարգացումը նշանաւոր քայլ արեց XIX դարի երկրորդ կէսից, որին նպաստեց տնչուշտ գրականութիւնը, որի մէջ հանգուցեալ բանաստեղծը ունէր մեծ եւ պատուաւոր տեղ։ Շատ մեծ է հանգուցեալի ծառայութիւնը վրաց գրականութեան համար եւ նրան թւել այստեղ մի առ մի դժուար է. բանաստեղծի քնարը վերին աստիճանի համակրելի, քաղցր եւ վսեմ է. նա մեծ զգացմունքով է արտայայտում եւ պատկերացնում ժողովրդի վիշտը, նա խորն է թափանցում նրա սրտի ու հոգու մէջ. նա միաժամանակ ամենափայլուն կերպով պատկերացնում է չինականի ցաւն ու կրակը եւ այդ կողմից վրաց բանաստեղծների մէջ նա առաջին տեղն է բռնում։ Նրա գրական բեղմնաւորութիւնը սկսվում է 1870 թւից։ Հանգուցեալի գրուածքները մուտք էին գտնում գրականութեան բոլոր ճիւղերի մէջ. նա եւ բանաստեղծ էր, եւ վիպասան, եւ թարգմանիչ, եւ փոխադրիչ, եւ հրապարակախօս, եւ դրամատուրգ։ Վրաց գրականութեան մէջ ոչ մի ամսագիր, ոչ մի լրագիր լոյս չէ տեսել, որոնց մէջ չը մասնակցէր հանգուցեալ Էրիսթօվը։ Նրան օտար չէր եւ ռուսաց մամուլը, նա աշխատակցում էր «Кавказъ» լրագրին, որտեղ, ի միջի այլոց, տպվում էր նրա «Оборванецъ» չարադրութիւնը։ 1884 թ. նա տալիս է իր խմբագրութեամբ եւ վրաց գրականութեան համար մեծ արժէք ունեցող երկու աշխատութիւններ՝ վրաց բառարան, կազմած Սաբա-Սուլխան Օրբէլիանիի եւ իր սեփական ձեռքով կազմած վրացերէն-ռուսերէն-լատիներէն բառարանը։

1879 թւին, երբ հիմնվում է Թիֆլիսում վրաց մշտական դերասանական խումբ եւ կարիք է զգացվում նոր պիէսների, հանգուցեալը մեծ աջակցութիւն է ցոյց տալիս նրան. նա տալիս էր վօդըվիլներ՝ տաղանդաւոր կերպով փոխադրած վրաց բեմի համար եւ գրում էր նոր պիէսներ, որոնցից մէկը արժանանում է նոյն իսկ պարգեւատրութեան։ Հանգուցեալի գրած եւ փոխադրած պիէսները այժմ էլ խաղացվում են բեմի վրա եւ մեծ բաւականութիւն են պատճառում։ Նա բեմին տուել է մօտ 12 գրուածք։ Թէ ինչ սէր եւ համակրանք էր վայելում հանգուցեալը իբր բանաստեղծ ցոյց է տալիս այն բանը, որ նրա բանաստեղծութիւնները երկու անգամ լոյս են տեսել առանձին գրքոյկներով։ Եւ թէ այդ սէրը որքան անկեղծ էր, ապացուցեց այն յիսնամեակի տօնախմբութիւնը, որին արժանացաւ հանգուցեալը 1895 թւի հոկտեմբերի 22-ին։ Այդ օրը վրաց թատրոնական դահլիճում դուք կը տեսնէիք վրաց հասարակութեան բոլոր խաւերի ներկայացուցիչներին, սկսած ինտելիգենցիայից մինչեւ լեռնաբնակ խեւսուրները. անթիւ էին պատգամաւորները, ընծաները եւ դափնիները...

Մեռաւ բանաստեղծը, բայց չը մեռաւ նրա քնարը. նա դեռ երկար կը հնչեցնէ իր քաղցր լարերը, նա դեռ երկար կազնուացնէ մարդկանց սրտերը, նա դեռ երկար կը ներշնչէ այն վեհ սէրը դէպի հայրենիքը, այն հայրենիքը, որը բանաստեղծը կտակեց ժողովուրդին չը փոխել «օտարի արքայութեան» հետ։

Գ. Միրաղեան

ՆԱՄԱԿ ԲԱԹՈՒՄԻՑ

—

Փետրվարի 13-ին

Երէկ գիշեր, քաղաքային դումայի նիստում, ի միջի այլ հերթական հարցերի, նշանակված էր եւ մի բաւական հետաքրքրական հարց, մի բողոք, որ գրաւոր կերպով ներկայացրել էր դումային ձայնաւոր Կ. Ջխէիձէ՝ տեղիս «Черноморскій Вѣстникъ» լրագրի խմբագիր եւ դումայի ձայնաւոր Պալմի դէմ՝ նրա յիշեալ լրագրի ներկայ տարվայ №№ 25 եւ 26-ի մէջ դումայի հասցէին ուղղած անտեղի եւ անարդար զրպարտութիւնների համար, որի պատճառով հետաքրքրվող կողմնակի անձանց այնքան մեծ բազմութիւն էր ժողովվել, որ ահագին դահլիճում անհնար էր կանգնելու համար տեղ գտնել։

Նախ քան այդ բողոքի ընթերցումը, կարդացվեց անցեալ նիստի արձանագրութիւնը, որի մէջ նոյն նիստում արծարծված մի քանի կէտեր կային վարչութեան անդամ Իվանովի դէմ, որ իբր թէ նա զեղծումներ էր գործել, քաղաքային պարտէզից ծառեր վաճառելով Ջակվում պալատական կալուածքների վարչութեանը եւ փողերը երեւան չէր հանել, մի բան, որ ստուգել էր դումայի կողմից նշանակված քննիչ յանձնաժողովը։ Այդ մասին երկար վիճաբանութիւններից յետոյ, վերջապէս Իվանով կարդաց իր կողմից դումային ներկայացրած մի գրաւոր երկար պատասխան, զանազան մանրամասն բացատրութիւններով, որը, սակայն, մի այլ թուղթ հետը բերած չը լինելով, հարցը, այնուամենայնիւ, չը լուսաբանվեց եւ յետաձգվեց միւս նիստի։ Դրանից յետոյ տեղի ունեցաւ հերթական հարցերի ընթերցումը եւ ապա ձեռնարկեցին վարչութեան անդամ նոյն Իվանովի փոխարէն, որի ժամանակը արդէն անցել էր, մի նոր անդամի ընտրութեանը, որը թէեւ անցեալ նիստում տեղի էր ունեցել, բայց ընտրութիւնը չէր կայացել։ Քուէարկութեամբ վարչութեան անդամ ընտրվեց Մարկեւիչ (անտառապետ)։

Ապա, փոքր ինչ ընդմիջումից յետոյ, տեղի ունեցաւ Կ. Ջխէիձէի բողոքի ընթերցումը, որը սկսեց մեծ հետաքրքրութեամբ լսել հասարակութիւնը։ Հնարաւորութիւն չունենալով բառացի թարգմանութեամբ գէթ մի քանի կտորներ մէջ բերելու այդ հետաքրքիր գրութիւնից, մենք կաշխատենք միայն կարելին չափ յիշել նրա բովանդակութեան գլխաւոր կէտերը։ Պ. Ջխէիձէ (փիլօկսերային մասնաժողովի անդամ) առիթ վերցնելով վերոյիշեալ լրագրի 25 եւ 26 համարներում տպված դումայի հասցէին զրպարտութիւնները, մանրամասն փաստերով սկսում է նկարագրել եւ այն բոլոր անբարեխիղճ ու վնասակար ուղղութիւնը, որ ունեցել է Պալմը իր լրագրի հրատարակութեան օրից չարունակաբար։ Երեւակայեցէք ձեզ մի ռուս ինտելիգենտ,— ասում է նա,—որը գալով մեր երկիրը եւ ձեռնարկելով թերթի հրատարակութեան, ոչ միայն, որպէս տեղական թերթ, բարոյական պարտք չէ զգում հոգալու մեր շահերի մասին, որոնք կապ ունեն նաեւ ընդհանուր պետութեան շահերի հետ եւ չէ նպաստում խառն ազգաբնակութեան իրար հետ համերաշխութեամբ եւ կուլտուրապէս առաջ գնալու գործին, այլ եւ չարունակ այնպիսի խառնակիչ եւ ազգաբնակութիւնները իրար հետ կռւեցնելու միջոցներ է արծարծում եւ որպէս զէնք տալիս նրանց ձեռքը, որոնց նման մեզանից եւ ոչ մէկը չէր կարող երեւակայել անգամ։ Նա նոյնն էր անում մինչեւ ձայնաւոր ընտրվելը որպէս խմբագիր, նոյնն է անում եւ այժմ մեզ մօտ, որպէս ձայնաւոր եւ այլն։ Ապա պ. Ջխէիձէ առաջարկում է դումային արտայայտել իր զզւանքը դէպի Պալմի վնասակար եւ անարդար ընթացքը։ (Ծափահարութիւններ)։

Ձայնաւոր Բօգօսլավսկի (գիմնազիայի ուսուցիչ) վրդովված տեղից վերկենալով, միանգամայն դումայի իրաւունքից դուրս է համարում այդպիսի մի բողոք ուշադրութեան առնելը, աւելացնելով՝ «մենք ինչ գործ ունենք լրագրում տպված յօդուածների մասին այստեղ վճիռներ կայացնել եւ նրանց գրողին զրպարտել, դրա համար լրագրութիւն կայ եւ դատարան, որոնց միջոցով կարելի է նրանից պատիւ պահանջել» եւ այլն։

Ձայնաւոր Գրիէլսկի (նօտար) փոքր ինչ չէզոք ձեւով հաւանութիւն է տալիս Բօգօսլավսկու ասածներին։

Ջխէիձէ, կրկին բացատրելով մի քանի մանրամասնութիւններ, կրկնում է իր պահանջը՝ քուէարկութեան ենթարկել իր բողոքը։ Երկուսից մէկը,—ասում է նա,—կամ պէտք է դուման իր վրա վերցնէ այն զրպարտութիւնները, որ Պալմը ուղղել է նրա հասցէին, եւ ես, գոնէ մեր ժամանակում, ոչ մի խտրութիւն գտնել ազգութեան մէջ չեմ նկատած դումայի կողմից, եւ կամ պէտք է արտայայտէ իր դժգոհութիւնը դէպի նրա անբարեխիղճ հեղինակը։ Ձայնաւոր բժիշկ Էլիէվ, խօսք խնդրելով, դառնում է դէպի Պալմը, եւ ասում, թէ «դուք ինչից եզրակացրիք, թէ մենք փողոցային կուսակցութիւններ ենք կազմել եւ չենք ուզում ռուս ընտրած լինել։ Միթէ չէք խոստովանի, որ թէ ձեր, թէ Իվանովի եւ թէ այլ ռուս ձայնաւորների ընտրութեան ժամանակ մենք բոլորս էլ, հայեր, յոյներ, վրացիք եւ թուրքերը, միասին ձայն էինք տալիս ձեզ։ Եւ վերջապէս, չէ՞ որ հէնց այժմ ընտրված երեք կանդիդատներն էլ ռուսներն էին» եւ այլն։

Բօգօսլավսկի աւելի բորբոքված ձեւով շարունակ կրկնում է, թէ ոչ ոք իրաւունք չունի ցենզուրայի հսկողութեամբ հրատարակված լրագրի յօդուածները այստեղ քննութեան առնել, որ Պալմը իր թերթում ինչ որ ուզէ կարող է գրել եւ այլն։ Քաղաքագլուխ իշխան Ասաթիանի պատասխանում է Բօգօսլավսկուն, թէ «ինչպէս երեւում է դուք լրագրութեան մասին հասկացողութիւն չունէք. լրագրում հրապարակով բան գրելը իր կաբինետում խօսել չէ նշանակում» եւ կտրական կերպով առաջարկում է քուէարկութեան ենթարկել։ (Ծափահարութիւններ)։ Վերջապէս Պալմը, տեղից վեր կենալով, վարմունք է յայտնում, որ դուման ուշադրութեան է առնում այնպիսի մի բողոք, որի մասին վճիռ կայացնելը իր իրաւունքներից դուրս է։

Սակայն քուէտուփերը արդէն պատրաստ էին եւ ձայնաւորները սկսեցին կարգով մօտենալ ու նետել նրանց մէջ «սեւացնող» եւ «սպիտակացնող» քուէները։

Զարգուշակ քուէների 35-ից 25-ը ընկել էին «սեւացնել» տուփի մէջ, իսկ 10-ը «ոչ»-ի մէջ, որով եւ փակվեց նիստը։

Գ. Գրիգորեանց

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Փետրվարի 14-ին

Այս տարի էլ թատրոնական սէզօնը բոլորեցինք, բայց հայերէն կանօնաւոր ներկայացումների հարցը մնաց առ կախ, մինչեւ իսկ մոռացվեց։ Մեր թատրոնի գոյութեան երկրորդ տարին լրացաւ եւ այս ժամանակամիջոցում շատ խօսվեց հայոց խումբ ունենալու մասին. շատ խօսեցին, որ գոնէ սիրողները ժամանակ առ ժամանակ հայերէն ներկայացումներ տան բայց տարաբաղդաբար խօսքը խօսք էլ մնաց։ Անցեալ տարի գոնէ մասամբ իրականացաւ հայերէն ներկայացումների աջողութեան հարցը. Բագուի խմբի մի մասը տ. Սիրանոյշի ղեկավարութեամբ մեծ պասի ընթացքում տասը ներկայայցում տուեց եւ նրա ունեցած աջողութիւնը ակներեւ ցոյց տուեց, որ հասարակութիւնը մեծ բաւականութեամբ յաճախում է հայերէն ներկայացումներին։

Մխիթարական երեւոյթ պէտք է համարել, որ Բագուի հայ խումբը չէ մոռանում Նախիջեւանը։ Այս տարի էլ պ. Աբէլեանը դիմել է քաղաքային վարչութեանը, խնդրելով տալ թատրոնը այս պասի ընթացքում ներկայացումներ տալու համար։ Վարչութիւնը դեռ պատասխան չէ տուել, բայց ըստ երեւոյթին պ. Աբէլեանը կը ստանայ դրական պատասխան եւ նրան կաջողվի գալ մեզ մօտ։ Բայց քանի որ պ. Աբէլեանը դեռ եկած չէ եւ գուցէ դեռ խումբն էլ կազմակերպված չէ՝ կուզենայինք անցեալ տարվան

կով եւ 1 աչառ, ունի այժմ 2 եզ, ծախել է իր տան մէկ աչքը եւ հաւերը։

5) Արութ Փիլոսեան. 16 հոգի, ծախել է 8 եզ, 3 կով եւ 2 մոզի, տանը ունի 3 եզ, 4 կով, 9 ոչխար եւ 2 հորթ։

6) Գէորգ Մելքոնեան. 10 հոգի, ծախել է 6 եզ, 2 կով եւ 20 ոչխար. տանը ունի 2 եզ, 8 կով, 8 ոչխար եւ 4 հորթ։

7) Գրիգոր Աստոյեան. 9 հոգի, ծախել է 2 եզ, տանը ունի 8 ոչխար. այլ ոչինչ, տղաները մշակութիւն են անում Ախալքալաքում։

8) Քրիստափոր Մուրադեան. 5 հոգի, ծախել է 1 կով եւ 1 աչառ։ ոչինչ չունի, գնացել էր երկու ամսով Կարս, նորից մտադիր է գնալ աշխատանքի Մազրա գիւղի կողմերը։

9) Համբարձում Բլերցեան. 4 հոգի, ծախել է 1 կով, ոչինչ չունի, մշակութիւն է անում Ախալքալաքում։

10) Օվանէս Տէր-Ղազարեան. 10 հոգի, մի քանի տարի է, որ ոչինչ չունի, հոգը տալիս է ուրիշներին, մշակութիւն է անում Ախալքալաքում։

Նոյնատեսակ օրինակներ բերենք Դիլիսկա գիւղից։

1) Պապիկ Կարախանեանց. ընտանիքը բաղկացած է 7 հոգուց. ծախել է 2 եզ, 1 կով եւ 20 ոչխար, տանը ունի 2 եզ եւ 1 կով։

2) Մկրտիչ Գօքօրեան. 28 հոգի, ծախել է 4 եզ, 2 գոմէշ, 2 կով, 60 ոչխար, 2 ձի, 4 հորթ եւ մէկ մոզի. տանը ունի 6 եզ, 3 կով, 40 ոչխար, 2 ձի եւ 4 հորթ։

3) Պետրոս Ադամեան. 28 հոգի, ծախել է է 2 գոմէշ, 4 եզ, 100 ոչխար եւ 2 ձի. տանը ունի 12 եզ, 5 կով, 100 ոչխար, 1 կով եւ 4 հորթ։

4) Գաբրիէլ Գաբրիէլեան. 20 հոգի, ծախել է մի երինջ, տանը ունի 2 եզ, 1 կով եւ 4 ոչխար։

5) Գրիգոր Քոսեանց. 9 հոգի, ծախել է 2 եզ, 2 կով, 1 երինջ եւ 5 ոչխար, տանը ունի 2 եզ, 1 կով. 5 ոչխար եւ 1 հորթ։

6) Մովսէս Եզօյեանց. 8 հոգի, ոչինչ չէ ծախել, ինքը եղել է հովիւ, ունի 1 եզ եւ 1 կով։

7) Ղուկաս Մոսէսեան. 8 հոգի, ծախել է իր հողաբաժինը եւ 2 եզը. ոչինչ չունի, ապրում է պատահական օգնութեամբ։

8) Բարսեղ Խզիրեան. 7 հոգի. ծախել է 1 կով եւ 1 մոզի, ոչինչ այլ եւս չունի, բացի մէկ հորթից։

9) Միքայէլ Մէլիքսէթեան. 5 հոգի. ծախել է 2 եզ, ունի 2 եզ, 1 կով եւ 1 հորթ։

10 Վարդէն Գաբրիէլեան. 10 հոգի, ծախել է 2 եզ եւ 1 կով, տանը ունի 1 կով եւ 1 հորթ։ Այդ տան վրա է եւ հանգուցեալ եղբօր այրի հարսը իր երեք զաւակներով։

Մի քանի օրինակներ էլ բերենք Վաչիան գիւղից, որ համարվում էր մինչեւ այժմ ամենահարուստ գիւղերից մէկը ամբողջ գաւառում։

1) Արութ Ավանեանց. 9 հոգի, ծախել է 12 եզ, 2 կով, 1 ձի եւ 30 ոչխար. տանը ունի 5 կով, 40 ոչխար, 2 ձի եւ 10 հորթ ու մոզի։

2) Սրապիոն Մոսոյեանց. 22 հոգի, ծախել է 8 եզ, 3 կով, 5 մոզի եւ աչառ, 1 ձի. տանը ունի 4 եզ, 3 կով եւ 7 մոզի, երինջ եւ հորթ։

3) Ադամ Անախասեանց. 8 հոգի, ծախել է 6 եզ, 8 կով ու աչառ, 12 ոչխար, տանը ունի 3 կով, 16 ոչխար եւ 2 հորթ։

4) Օվանէս Տէր-Գաբրիէլեան. 6 հոգի, ծախել է 2 կով, տանը ունի 1 կով եւ 1 հորթ։

5) Օվանէս Մկրտչեան. 10 հոգի, ծախել է 2 եզ, տանը ունի 2 եզ, 2 կով եւ 1 հորթ։

6) Սահակ Աղաբալեան. 14 հոգի, ծախել է 6 եզ, 5 կով եւ մոզի, 10 ոչխար, տանը ունի 2 եզ, 3 կով եւ 2 հորթ։

7) Բարթուղիմէոս Նահապետեան. 12 հոգի, փող ստանում է պանդուխտ եղբայրներից. ունի 2 եզ եւ 1 կով։

8) Վահրամ Պապիկեան. 7 հոգի, ծախել է է 2 եզ, ոչինչ չունի, անապահով է, որդին հովիւ է։

9) Միքայէլ Ազարեան. 7 հոգի, ծախել է տան մէկ աչքը, ոչինչ այլ եւս չունի, կատարելապէս անապահով վիճակի մէջ է։

10) Մկրտիչ Մաօյեան. 5 հոգի. ծախել է տան մէկ աչքը, երկու տարի առաջ ունէր 2 եզ եւ 2 կով, որ ծախեց ու այլ եւս չը կարողացաւ նորերը գնել։

11) Գէորգ Պետրոսեան, Մատթէոս Ստեփանեան, Ամբակում Ազարեան, Սարգիս Օվանէսեան ոչինչ չունեն եւ ապրում են ուրիշների օգնութեամբ։

Բաւականանանք այս օրինակներով։ Ընթերցողը մեր բերած թւերից տեսաւ, թէ ինչպէս գիւղական տունը քայքայվում է. հարուստ շինականի եզները, գոմէշները եւ կովերը ծախվել են եւ ծախվում են. իսկ աղքատները կորցրել են եւ այն փոքր ապահովութիւնը, որ նրանք ունէին իրանց տանը։

Առաջ, երբ գիւղը հարուստ էր, նա առանց մեծ դժուարութեան պահում էր իր աղքատներին, իր այն անդամներին, որոնք որ եւ է պատճառով ձախորդութեան մէջ էին ընկել։ Իսկ այժմ, երբ հարուստն էլ աղքատացել է եւ մեծ կարօտութեան մէջ է, գիւղը այլ եւս անկարող է օգնել իր աղքատ անդամներին։ Իւրաքանչիւր գիւղում մի տասն—քսան տուն կայ, որոնք կարօտ են կողմնակի օժանդակութեան մեծ ու փոքր չափով։ Այդ տների թիւը այժմ շատացել է, իսկ նրանց ապահովութեան հարցը ծանրացել։ Եթէ նախկին հարուստները ուտում են իրանց հարստութեան մնացորդները, աւելի կարօտները վաղուց սրբել են իրանց տան փչրանքները եւ սպասում են օգնող ձեռքերի նպաստներին։

(Կը շարունակվի)

փորձից մի քանի խօսք ասել: Անցեալ տարի տ. Սիրանոյշը բաւական մեծ խմբով եկել էր մեզ մօտ. խօսք չը կայ, որ տիկինը ունեցաւ մեծ, դեռ մեզանում, չեղած աջողութիւն. որոշ չափով ընդունելութիւն եւ յաջողութիւն ունեցան եւ պ. Պետրոսեան ու պ. Վրոյր, բայց խմբի միացած անդամներից հասարակութիւնը բոլորովին անբաւական էր. միացած ոյժերը այնքան թոյլ էին, որ ոչ մի ներկայացում ցանկալի անսամբլով չանցաւ, այդ ոյժերին աւելի աջողութեամբ կարող էին փոխարինել այստեղի սիրողները: Այդպիսով հայոց դերասանական խմբի վարկը ընկնում էր, բեմի վրա տեսնելով բոլորովին խակ եւ անպատրաստ մարդիկ: Այս դէպքում պ. Աբէլեան չատ նպատակայարմար վարված կը լինէր, եթէ իր հետ բերէր փոքր խումբ, բայց ընտիր ոյժերով: Օրինակ մեզ չատ ցանկալի կը լինէր տեսնել նոր ոյժերին, ինչպէս տիկին Մայսուրեանին, որի մասին հայ մամուլը, մանաւանդ այս տարի, չատ նպաստաւոր կարծիք էր յայտնում, պ. Յովհաննիսեանին, պ. Արաքսեանին, որին 4—5 տարի է չենք տեսել, եւ որքան լրագրութիւնից գիտենք, բաւական առաջադիմել է:

Ե. Գենջեան

ՆԱՄԱԿ ՍՕՋԻԻՑ

Փետրվարի 9-ին

Ներկայումս 130 տնից աւել Թիւրքահայ գաղթականներ զուրկ են բոլորովին հոգեւոր մխիթարութիւնից՝ միացած լինելով առանց քահանայի: Մկրտութեան, պսակի, թաղման համար ստիպված են դիմել 80—40 վերստ հեռու ապրող քահանային: Երկար կը լինէր գրի առնել նախորդ Սիմէօն քահանայի գործած սխրագործութիւնները. երկու տարվայ պաշտօնավարութեան ընթացքում նա զզուեցրեց ծխականներին իր անբարոյական եւ քահանայական փիլոնին անվայել վարքով եւ ստիպեց գիւղացիներին համարեա բռնի հեռացնել իրան: Ի՞նչ է պահանջում անգրագէտ գիւղացին քահանայից—համեստ եւ օրինակելի բարք: «Մշակի» թղթակիցներից ոմանք քահանաների կատարած գեղծումների մի պատճառն էլ համարում են եկամուտի նուազումը: Մեզանում, ընդհակառակն, եթէ մի քահանայ իր կոչման վայել ընթացքով կարողանայ գրաւել ժողովուրդը, կունենայ այնքան եկամուտ, որ նոյն իսկ քաղաքներում ապրող քահանաների նախանձը կարող է չարժել, մանաւանդ որ մեր գիւղացիները չատ էլ բծախնդիր չեն, չեն քննադատում թէ իրանց քահանան չունի բարձր զարգացում, չունի չնորհք քաղաքի ընկերութիւնների շրջանում: Բայց նոյն գիւղացին չէ կարողանում տանել, երբ իր ծխատէր քահանան քաղաքի գինետներում արբեցութիւն է անում, սրճարանի սենեակներում թուղթ է խաղում եւ դատարանի դռներն է քաշ գալիս զանազան անտեղի եւ անվայել պատճառներով: Հեռացած Սիմէօն քահանան իր վարքով թուլացրեց գիւղացիների համարումը դէպի կրօնականները:

Գալիս գնում են մեր գործակալները. ժողովրդի չահերը պաշտպանող ինչ կարգադրութիւն են արել:—Ոչինչ: Եւ մինչեւ երբ մեր հոգեւոր վերահսկողները խուլ պիտի մնան, մինչեւ երբ այստեղի գաղթականները պիտի տանջվեն անարժան քահանաների ձեռքին:

Վ. Մինասեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ալէքսանդրոպոլ, փետրվարի 20-ին

«Մշակի» 36 համարում լոյս տեսաւ մի լուր, որ իբրեւ թէ Ալէքսանդրոպոլի երկրորդ քաղաքամասի քննիչ պ. Լէչչեվսկու մօտ քննվում է իմ դէմ սկսված գործը. իբր թէ ես, օգուտ քաղելով մեր քաղաքում մի ժամանակ փաստաբանութեամբ պարապող եւ այժմ այդ իրաւունքից զրկված պ. Յարութիւնեանի նիւթական նեղ դրութիւնից, տուել եմ նրան 600 րուբլի եւ առել 900 րուբլու նոտարական մուրհակ, եւ իբրեւ թէ այդ փողերը պ. Յարութիւնեանը յանձնել է իր պարտատէր Մկրտումեանցին, իսկ ես դրա եմ վեր առել Յարութիւնեանի ջրաղացը:

Լրատուն այդ տեղեկութիւնը հաղորդելուց յետոյ ասում է, որ եթէ ամբողջ Ալէքսանդրոպոլին լաւ յայտնի՝ այժմ փաստաբանութեան իրաւունքից զրկված նոյն իսկ Յարութիւնեանի նման մարդու հետ ես այսպէս եմ վարվում, ապա ինչ են քաշում իմ նման աղաների ձեռքից խեղճ արհեստաւորները եւ մանրավաճառները:

Այս տեղեկութիւնը բոլորովին յեղաշրջված եւ աղաւաղված է: Արդարեւ, ես գործ ունեմ պ. Յարութիւնովի հետ 952 րուբլու մասին, բայց այդ գործը քննվում է քաղաքացիական եղանակով եւ ներկայումս գտնվում է ոչ թէ Ալէքսանդրոպոլի քննիչի մօտ, այլ Երեւանի նահանգական դատարանի քաղաքացիական բաժնում եւ ուրեմն այն լուրը, որ հաղորդում է թէ ես իբրեւ թէ մեղադրվում եմ վաշխառութեան մէջ, սուտ է եւ իմ վերաբերութեամբ զրպարտութիւն:

Յովհաննէս Դրամբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ռուսադաւանութիւնից հայադաւան դարձնելու համար մեղադրվող Արշարունի վարդապետի եւ Սողոմոնեանց ու Գալստեանց քահանաների գործը, որ նշանակված էր երէկ, փետրվարի 22-ին, նորից յետաձգվեց, որովհետեւ Թիֆլիսի դատաստանական պալատը անհրաժեշտ գտաւ պահանջել ռուսաց Սինօդից այդ գործին վերաբերեալ վաւերաթղթերը: Երեւանի նահանգական դատարանը արդար էր ճանաչել մեղադրեալներին եւ գործը անցել է դատաստանական պալատը պրօկուրօրի բողոքով:

—

«Рус. Вѣд.» լրագրի թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւններն է հաղորդում ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի հիւանդութեան մասին. «Կերակուրը կուլ տալիս հիւանդը ցաւ է զգում. այդ ցաւը, ինչպէս եւ արեան նշանները թուքի մէջ առաջ են գալիս նրանից, որ կերակրափողը վիրաւորված է: Գնտակը, մտնելով պարանոցի աջ կողմից, անցել է դէպի պարանոցային արիւնատար մեծ անօթները, վնասել է կերակրափողի վերին ծայրը եւ, երեւի, մնացել է ձախ կողմի մըկնակներում, ողնաշարի մօտ: Գնտակի տեղը վերջնականապէս կորոշվի Րենտգենի ճառագայթների միջոցով: Բժիշկները յոյս ունեն, որ հիւանդութեան բարեյաջող ընթացքի դէպքում գնտակի տեղը որոշելուն եւ հանելուն կարելի կը լինի ձեռնամուխ լինել չատ կարճ ժամանակից յետոյ: Հազի բացակայութիւնը եւ ազատ շընչառութիւնը համոզում են, որ շնչափողը վնասված չէ: Հիւանդի վրա հոգս են տանում վիրաբոյժ պրօֆէսօրներ Սկլիֆասովսկի, Պավլով եւ բժիշկներ Տրօեանով, Եանովսկի, Սվէյտլեր, Եպիֆանով եւ պրօֆէսօր Սկլիֆասովսկու ասիստենտ Աուէ: Այս բոլոր բժիշկները մօտ օրերումս խորհրդակցութիւն կազմեցին, որի մէջ եկան այն եզրակացութեան, թէ թէպէտեւ վէրքը ծանր է, բայց կատարեալ յոյս կայ նրան առողջացնելու, եթէ առաջ չը գայ որ եւ է չը նախատեսված բարդութիւն: Հիւանդի բնակարանը այցելեցին, ցաւակցութիւն յայտնելու եւ նրա առողջութեան մասին տեղեկութիւն ստանալու համար, զինուորական, արդարադատութեան, ֆինանսների եւ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրները, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան չատ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ, Պետերբուրգի համալսարանի րէկտորը եւ պրօֆէսօրների մի պատգամաւորութիւն կանանց բարձրագոյն կուրսերի կողմից: Ստացված են չատ հեռագիրներ զանազան քաղաքներից, հիմնարկութիւններից եւ անձերից, որոնցով ցաւակցութիւն է յայտնվում վիրաւորված մինիստրին»:

—

Թիֆլիսի քաղաքային դուման հետեւեալ գներն է նշանակել մսի վաճառման համար Թիֆլիսի չուկայում. տաւարի մսի առաջին տեսակը՝ 9 կոպէկ, սուկին՝ 15 կոպէկ, ոչխարի միսը՝ $9^1/_2$ կոպէկ, գոմշի միսը՝ 7 կոպէկ, խոզի մսի բուդը 14 կոպէկ, միւս մասերը կաշւով՝ 11 կ., առանց կաշուի՝ 9 կ.: Քաղաքային խորհրդի որոշման համաձայն՝ մսավաճառների խանութներում գոմշի միսը պէտք է կախված լինի առանձին եւ նրա վերեւում, աչքի ընկնող տեղում, պէտք է գրված լինի «գոմշի միս»: Առանց համապատասխան ոսկրների միս ծախելը պարտաւորական չէ մսավաճառների համար:

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Եկեղեցական երգեցողութիւնը մեզանում գտնվում է անմխիթար դրութեան մէջ: Թէեւ ունենք խմբապետ, բայց չունենք կանօնաւոր քառաձայն խումբ, գոնէ պատարագին երգելու: Անցեալ տարվայ յուլիսի 9-ին ծխականների ժողովը որոշեց միչտական քառաձայն երգեցիկ խումբ պահելու համար՝ յատկացնել եկեղեցու գումարից տարեկան 2400 րուբլի. բայց մինչեւ այսօր այդ մասին կօնսիստօրիայից ոչ մի կարգադրութիւն չէ եղել, թէեւ ծխականները մի քանի անգամ դիմել են»:

—

ՔԱՆԱՔԵՌԻՑ մեզ գրում են. «Անցեալ տարին չատ դժբախտ էր քանաքեռցիների համար. վարակիչ հիւանդութիւնները մեր երեխաների մէջ—կարմրուկ, դիֆտերիտ, տիֆ—բուն են դրել աչնանից մեր գիւղում եւ մինչեւ այժմ դուրս չեն գալիս եւ, կարծես, գնալով սաստկանում են: Շաբաթ չէ լինում, որ 2—4 երեխայ չը մեռնի: Այստեղ ապրում է մի բժիշկ զօրքի համար, բայց սա, դժբախտաբար, չէ կարողանում հիւանդներին այցելել, իրանից անկախ պատճառով, իսկ Երեւանից, որը գտնվում է 7 վերստի վրա այստեղից, մի քանի ընտանիք միայն կարողանում են բժիշկ բերել տալ: Ինչ վերաբերում է մեր գաւառական բժշկին, նա ընդամենը մի երկու-երեք անգամ է եկել. բայց ինչ օգուտ կարող է բերել մի երկու ժամով այցելութիւնը բազմաթիւ հիւանդներին, քանի որ տեղումս չը կան ֆելդշերներ, որոնք կարող լինէին թեթեւացնել դժբախտ երեխաների տանջանքները: Այս վերջին օրերս տիֆը սկսել է զոհեր տանել երիտասարդներից եւ մեծերից»:

—

ՍՂՆԱԽԻՑ մեզ գրում են. «Փետրվարի 18-ին հայ թատերասէրները քաղաքային ժողովարանի դահլիճում կրկնեցին Սունդուկեանցի «Էլի մէկ զոհ» կօմէդիան: Այս ներկայացումը սիրողները ուզում էին ձրի տալ չքաւոր դասակարգի համար, բայց որովհետեւ ժողովարանի վարչութիւնը 13 ր. պահանջեց դահլիճի համար, ուստի վերջրին միայն մուտքի գինը 25 կ. յօգուտ ժողովարանի: Դահլիճի փոքրութեան պատճառով հրաւիրվածների թիւը սահմանափակվեց, ուստի եւ չատերը զրկվեցին ներկայացումը տեսնելուց: Ներկայացումից յետոյ երգեցիկ քառաձայն խումբը, խմբապետ Հ. Տէր-Աստուածատուրեանի ղեկավարութեամբ, երգեց մի քանի հայերէն, ռուսերէն եւ վրացերէն երգեր, որոնցից մի քանիսը հանդիսականների ցանկութեամբ կրկնվեցին: Երգեցողութիւնից յետոյ տեղի ունեցան պարեր: Ինչպէս ցոյց տուեց փորձը, մեր ժողովուրդը սէր ունի թատրոնի, սակայն էժան գների բացակայութեան պատճառով՝ անկարող է յաճախել. ուստի ցանկալի է, որ այսպիսի ներկայացումները յաճախ կրկնվեն: Ներկայացումից մուտք եղաւ ժողովարանի օգտին 31 ր. 25 կ.»:

—

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Օր ցերեկով մի անտառապահ դաչոյնի հարուածով գիւղի մէջտեղում սպանեց մի գիւղացու, իսկ միւսին վիրաւորեց՝ մի իչաբեռն կէս—փտած փայտի համար. այս եղեռնագործութիւնը կատարվեց յանուն օրէնքի, եւ սա առաջին դէպքը չէ: Թէ որքան յանդուգն են անտառապահները եւ սանձարձակ իրանց գործողութիւնների մէջ, այդ ոչ մի ապացոյցի կարօտ չէ: Չը նայելով օրէնքի խստութիւններին, չը նայելով անտառապետների բռնած ամենախիստ միջոցներին՝ նրանց օրինական սահմանների մէջ պահելու համար, չը նայելով որ նրանցից չատերը ամիսներով բանտ են նստել եւ հարիւրներով տուգանք վճարել, այնուամենայնիւ անտառապահները դարձեալ միջոց եւ հնար են գտնում իրանց մութ գործերը չարունակելու եւ գըրպանները տողգացնելու ի հաչիւ խեղճ ժողովրդի եւ ի վնաս գանձարանի: Ամսական մի որ եւ է 14 րուբլի ստանալ եւ փաչայի նման ապրել կահաւորած, կոկիկ սենեակներում, սա դժուար լուծելու հանելուկ չէ: Լիայոյս ենք, որ պատչաճաւոր իչխանութիւնը այս վերջին դէպքը անչուչտ ուչադրութեան արժանացնելով, նոր, աւելի դրական միջոցներով կը սանձահարէ անտառապահների կամայականութիւնը եւ նրանց անկանօն, ոչ օրինական գործողութիւններին վերջ կը դնէ»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Indép. Belge» լրագիրը քննադատում է այն միտքը, թէ կարո՞ղ է արդեօք Գերմանիան յարձակողական-պաշտպանողական դաչն կապել Անգլիայի հետ: Լրագրի կարծիքով, գերմանական կառավարութիւնը մտածել անգամ չէ կարող սահմանափակելու երեքպետեան դաչնակցութեան քաղաքականութիւնը միմիայն եւրօպական գործերով, իսկ հեռաւոր երկիրներում գործելու համար կապել մի նոր դաչնադրութիւն կը նչանակէր կոպիտ կերպով զոհել Իտալիայի եւ Աւստրօ-Ունգարիայի գաղթականական չահերը եւ իսպառ անտես անել նրանց: Ինչ վերաբերում է երեքպետեան դաչնակցութեան փոխվելուն եւ չորեքպետեան դառնալուն—դա ուղղակի անմտութիւն կը լինէր Իտալիայի եւ Աւստրօ-Ունգարիայի կողմից: Նոյն իսկ այժմ երեքպետեան դաչնակցութեան մէջ Աւստրիան եւ Իտալիան իրանց ոյժերից բարձր ջանքեր են գործ դնում, որպէսզի կարողանան Գերմանիայի հետ հաւասար առաջ գնալ սպառազինման մէջ, իսկ երբ երեքպետեան դաչնակցութիւնը փոխվի չորեքպետեանի, այն ժամանակ այդ երկու պետութիւնները ստիպված կը լինեն աւելի եւս մեծ ջանքեր գործ դնել իրանց նաւատորմերը ուժեղացնելու համար եւ դա էլ միայն յօգուտ Անգլիայի: Այս ջանքերը նրանց ոյժերից չատ բարձր են, եւ անչուչտ նրանք աւելի լաւ կը համարեն հրաժարվել իրանց այժմեան դերից եւրօպական կօնցերտում, քան յանձն կառնեն տնտեսական կատարեալ քայքայումն եւ սնանկութիւն: Այս տեսակէտից ոչ Վիլհէլմ կայսրը եւ ոչ անգլիական թագաւորը ոչ մի փոփոխութիւն մտցնել չեն կարող: Վիլհէլմ կայսրի ճանապարհորդութիւնը ոչ մի էական նչանակութիւն չէ կարող ունենալ: Ուղիղ է, Լօնդօնի եւ Բերլինի յարաբերութիւնները խիստ մտերմական են,—եւ դա չատ լաւ է ընդհանուր խաղաղութեան չահերի տեսակէտից,—բայց դա է այն ամենը, ինչ որ կարելի է սպասել գերմանօ-անգլիական մտերմութիւնից: Համաչխարհական քաղաքականութիւնը պէտք է բոլորովին տակն ու վրա եղած լինի, որ այդ մտերմութիւնը կարողանայ դառնալ յարձակողական-պաչտպանողական դաչնակցութիւն:

—Աթէնքից հաղորդում են գերմանական լրագիրներին, թէ չը նայելով պետութիւնների մերժումին, յունական պարլամէնտը մտադիր է ապրիլ ամսին Կրէտէ կղզին միացած յայտարարել յունական թագաւորութեան հետ:

—Վիէննայից հաղորդում են, թէ Նիչում ցոյցեր տեղի ունեցան Դրագա թագուհու դէմ: Միլան թագաւորի արբանեակները, որոնք բաւական բազմաթիւ են այդ քաղաքում, մեղադրում են Դրագա թագուհուն այն բանի մէջ, որ իբր նա է արգելք դարձել Ալէքսանդր թագաւորի ուղեւորութեան դէպի Վիէննա՝ Միլանի թաղմանը ներկայ լինելու համար: Հաւաքվելով եւ բաւական մեծ խումբ կազմելով արքայական պալատի առաջ, ցոյց անողները քարեր էին գցում դէպի պալատի պատուհանները եւ աղաղակում. «Թող կորչի թագուհին»: Այս ցոյցից անմիջապէս յետոյ՝ արքայական զոյգը թողեց Նիչը եւ թիկնապահների մի ստուար խմբի ուղեկցութեամբ ճանապարհ ընկաւ դէպի Բէլգրադ:

—Հակակղերական ցոյցերը Սպանիայից անցան Պորտուգալիա: Օպորտօ քաղաքում սկսվել են յուզմունքներ նրա համար, որ բրազիլիական հիւպատոսի աղջիկը, եզուիտների ազդեցութեան տակ, հակառակ իր ծնողների կամքի, մտել է կուսանոց: Այս առիթով Օպորտօյի փողոցներում անդադար տեղի են ունենում հակակղերական ցոյցեր. ժանդարմները արդէն մի քանի անգամ ստիպված են եղել դիմել զէնքի գործածութեան՝ փողոցներում խումբ խումբ հաւաքված ցոյց անողներին ցրվելու համար:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

21 փետրվարի

ԲԵՐԼԻՆ: Վալդերզէէ հրամայեց պաչարել Ջժանպին, 35 կիլօմէտր դէպի հիւսիս Պեկինից, ուր դեռ եւս գործում են «մեծ-բռունցքները» եւ աւազակները: Քաղաքը պէտք է պաչարին հետեւակների մի րօտա եւ հեծեալ հետեւակների մի վաչտ:

ՄԱԴՐԻԴ: Իրունի մաքսատանը, մի արկղ բանալիս, տեղի ունեցաւ զարհուրելի պայթում: Սպանված եւ վիրաւորված են չատ մարդիկ. նիւթական վնասը մեծ է:

ԲԵՐԼԻՆ: Պետական սէյմը ընդունեց արտաքին գործերի մինիստրութեան եւ Ցզեաօ-Ջըժաուի վարչութեան բիւջէտները:

ԴԱՐՄՇՏԱԴՏ: Մեծ-դուքսը առաջին ունկընդրութեամբ ընդունեց ռուսական նոր մինիստր-րեզիդէնտ իչխան Կուդաչեվին:

ԲԼՈՒՄՖՕՆՏԷՆ: Միլներ հասաւ այստեղ փետրվարի 17-ին եւ երէկ ճանապարհ ընկաւ կիտչեների հետ դէպի հիւսիս:

Տաբանչուից հասան այստեղ 15 ֆուրգոններ փախած բօէրների հետ միասին:

ՄԱԴՐԻԴ: Սագաստա մտադիր է արձակել պատգամաւորների ժողովը: Սենատը ընտրութիւնները կը նչանակէ մայիսին. պարլամէնտի հրաւիրումը տեղի կունենայ յունիսին: Մինիստրութիւնը խիստ դէմօկրատական գոյն կունենայ: Սագաստա այսօր կը ներկայացնէ մինիստրների ցանկը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Մեծ-Իչխան Բօրիս Վլադիմիրօվիչ ճանապարհ ընկաւ արտասահման:

ՏԱՄԲՕՎ: Սարատօվի դատաստանական պալատի նստաշրջանը, ծանօթանալով նախկին ստանօվօյ պրիստաւ Կրիւկօվսկու գործի հետ, որով Կրիւկօվսկի մեղադրվում է իր իչխանութեան սահմաններից դուրս գալու եւ բռնի կերպով ուսուցչուհի Լավրօվսկուն բժշկական քննութեան ենթարկելու մէջ, որոչեց յանձնել գործը դատաստանական պալատի քննութեան դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ:

22 փետրվարի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Բիւլլրտէն ժողովրդական լու-

սաւորութեան մինիստր Բօգօլէպօվի առողջական վիճակի մասին։ «Գիշերը անցկացրեց լաւ, շնչառութիւնը ազատ է. կուլ տալու ցաւերը նշանաւոր չափով մեղմացել են, տաքութիւնը 36,7-ն է, զարկերակը՝ 74, շնչառութիւնը՝ 14»։

ՊՐԵՏՕՐԻԱ։ Մինէր հասաւ այստեղ եւ ստանձնեց Տրանսվաալի եւ Օրանժեան հանրապետութեան կառավարչի պաշտօնը։

ՍՕՖԻԱ։ Քաղաքական շրջաններում մատնացոյց են անում «Neue Freie Presse» լրագրի թղթակցութեան մէջ յիշատակված այն փաստի վրա, թէ արդարադատութեան մինիստր Րադեվ մակեդոնացի է եւ մակեդոնական կօմիտէտի նախկին նախագահը։ Այդ յիշատակութիւնը դիտաւորեալ է համարվում։ Մակեդոնական կօմիտէտի նախագահ եղել է Րադեվ մի քանի տարի առաջ, երբ հասարակական կարծիքը ամենեւին չէր յուզվում կօմիտէտի գոյութեան պատճառով։ Րադեվ մտել է Կարավէլօվի մինիստրութեան մէջ ոչ որպէս մակեդոնացի, այլ որպէս բօլգարացի եւ առաջադիմական կուսակցութեան ազդեցիկ անդամ։

ԲՐԷՄԷՆ. Երբ կայսրը գնում էր դէպի կայարան, մի ոմն Դիտրիխ Վէյլանդ երկաթի կտոր գցեց դէպի նրա կառքը։ Ասում են, թէ գցած առարկան թեթեւ կերպով դիպել է կայսրի այտին։ Կայսրը շարունակեց ճանապարհը՝ առանց ընդհատման։ Վէյլանդ ընկնաւոր է եւ անկապ պատասխաններ է տալիս։

ՄԱԴՐԻԴ։ Նոր մինիստրութեան կազմը հետեւեալն է.—արտաքին գործերի մինիստր՝ Մօրէտ, ներքին գործերի՝ Վէյլէր, զինուորական՝ Խուցուզ—Բէրգա, ծովային՝ Վիլեանեվա, հասարակական աշխատանքների՝ Րօմանօնէս, ժողովրդական լուսաւորութեան՝ Ուրզէց, ֆինանսների՝ Տէվէրգա եւ արդարադատութեան՝ Մլօխ։

ԼՕՆԴՕՆ։ Համայնքների ժողով։ Բարֆուր հաղորդում է, թէ արքայական պալատի պահպանութեան համար յատկացվելիք գումարի քննութիւնը հանված է օրակարգի հարցերից մինչեւ վաղվայ նիստը։ Մինիստրը վաղը կառաջարկէ փոխել պարլամէնտական կարգը այն մտքով, որ ժամանակաւորապէս ժողովից հեռացրված եւ նիստի դահլիճից հեռացնելուն դիմադրող պատգամաւորներին սպիկերը կարողանայ, առանց այլ եւ այլ միջոցների դիմելու, իր իրաւունքով արձակել նստաշրջանի մնացած ամբողջ ժամանակի ընթացքում։ (Ոգեւորված ծափահարութիւններ մինիստրական կուսակցութեան կողմից եւ աղմկայոյզ «օհօ» իրլանդացիների կողմից)։ Ապա Բալֆուր յայտնում է, թէ վաղը կառաջարկէ վերացնել կէսգիշերային նիստերի մասին եղած կանոնները։ Առաջարկութիւնը կը քննվի վաղը։ (Ոգեւորված ծափահարութիւններ մինիստրական կուսակցութեան կողմից)։

ՄԱԴՐԻԴ։ Մինիստրները երդուեցին եւ վաղը կը հաւաքվեն խորհրդի։

ՊԵԿԻՆ։ Վալդէրզէէին հաղորդված է Լի-Խունգ-Ջանգի առաջարկութիւնը, որով խնդրվում է դադարեցնել դաշնակիցների արշաւանքները եւ աւազակներին հալածելը յանձնել չինական զօրքերին։ Վալդէրզէէ պատասխանեց՝ պատրաստակամութիւն յայտնելով կատարել Լի-Խունգ-Ջանգի ցանկութիւնը եւ, գործողութեան կատարեալ ազատութիւն վերապահելով իրան, խոստացաւ դադարեցնել արշաւանքները, եթէ չինական զօրքերի, «Մեծ բռունցքի» եւ աւազակների գործողութիւնները չեն պահանջի նոր պաշտպանողական միջոցներ։ Չինական կանօնաւոր զօրքերը—շարունակեց Վալդէրզէէ—կարող են ազատ գործել այն շրջանի սահմաններից դուրս, որ գրաւել են դաշնակիցները, բայց նրանց ույժերի չափը եւ տեղերը, ուր գտնվում են նրանք, պէտք է ճշդութեամբ հաղորդվեն Վալդէրզէէին։ Դաշնակիցների դիրքերի հանդէպ գտնվող սահմանաբաժան գիծը ոչ մի դէպքում չը պէտք է խախտվի չինական զօրքերի եւ մինչեւ անգամ նրանց պահակախմբերի կողմից։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՅՏՆՈՒՄ Է

ԹԻՖԼԻՍ, օր. Շ. Ն. Դժբախտաբար, ձեր նամակը չենք կարող տպագրել։

ԲԱԳՈՒ, Հ. Տ.—Կ.։ Կարող էք ուղարկել մեզ։

Մեր բոլոր թղթակիցներին խնդրում ենք պարզ գրել իրանց նամակները։ Շատ անգամ մենք ստիպված ենք լինում չը տպագրել նամակներ և յօդուածներ լոկ այն պատճառով, որ նրանք գրված են անփոյթ, խառն ի խուռն։ Խղճացէք, պարոններ, գոնէ գրաշարներին։ Գրելիս պէտք է մտածել և այդ աշխատաւորների մասին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը Պետերբուրգի հաշւով)
տարբերութիւնը 58 րօպէ։

	№ 5 գնացքը։	№ 3 գնացքը.
Բագուից դուրս է գալիս	ցեր. 3 ժ. 5 ր.	գիշ. 11 ժ. 15 ր.
Թիֆլիս է հասնում	առ. 8 » 23 »	եր. 5 » 35 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 3 »	եր. 6 » 30 »
Բաթում է հասնում	եր. 9 » 11 »	առ. 7 » 10 «

	№ 6 գնացքը։	№ 4 գնացքը.
Բաթումից դուրս է գալիս	առ. 8 ժ. 56 ր.	եր. 10 ժ. 47 ր.
Թիֆլիս է հասնում	եր. 8 » 42 »	առ. 11 » 18 »
Թիֆլիսից դուրս է գալիս	» 9 » 22 »	» 12 » 36 »
Բագու է հասնում	ցեր. 1 » 25 «	» 7 » — »

արագ գնացք

Շաբաթը մի անգամ, չորեքշաբթի օրերը.

Թիֆլիսից դուրս է գալիս	առաւ. 7 ժ. 56 ր.
Բագու է հասնում	երեկ. 9 » — »
Բագուից դուրս է գալիս	առաւ. 6 » 50 »
Թիֆլիս է հասնում	երեկ. 8 » 12 »

Թիֆլիսից դէպի Կարս դուրս է գալիս.	երեկ. 10 ժ. —
Ալէքսանդրօպօլ հասնում է	առ. 8 » 27 ր.
Կարս հասնում է	ցեր. 12 » 23 »
Կարսից դուրս է գալիս	ցեր. 4 » 12 »
Ալէքսանդրօպօլ հասնում է . . .	երեկ. 7 » 40 »
Թիֆլիս հասնում է	առ. 6 » 15 »

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Կ. Մ. Զիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Կ. Ի. Գգելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Բաբաճանեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Ծպակօվսկի—6—7 ժ. նեարդային (էլեկտրաբուժութիւն), և վեներ. հ.
Գ. Ա. Թուխանով—7—8 ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ա. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Ց. Առվանիտսկի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Հաֆթվանի «Գրասիրաց» ընկերութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ ճեմարանի ուսանող պ. Արտաշէս Շահբազեանի միջոցաւ բարեխնամ Աշոտ վարդապետ Շախեանի Շուշում ի նպաստ ընկերութեան հանգանակած 50 րուբլու գումարը։

Ներկայիս վարչութիւնս պարտք է համարում յայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը թէ արժանապատիւ հանգանակողի եւ թէ յարգելի նուիրատուներին։

Նախագահ՝ Աւետիք Մելիք-Հախվերդեանց
Քարտուղար՝ Կարապետ Պօղոսեանց
1—1

Բժիշկների գիշերային հերթապահութիւն

ԵՂԲ. Մ. ԵՒ Կ. ԵՆԻԿՕԼՕՓՕՎՆԵՐԻ

Դեղատանը

Երեկոյեան ժամը 9-ից մինչեւ առաւօտեան ժամը 7-ը։

Գօլօվինսկի պրօսպեկտ, Կադետների Կօրպուսի մօտ։ Տէլէֆօն № 637։ 9—10

ԲԱՂԴԱԴԻ ՍՊԻՏԱԿ

ԲՕԺՕԺԻ ԱՌՈՂՋ ՍԵՐՄ

Շերամապահական կայարանի սպիտակ բանդերօլով, «Յ. Ա. Ադամ» յայտնի ֆիրմայի Գժմլէկում։ Վաճառվում է մատչելի գնով, Եղբ. Խուբլարեանների գործարանում, Ավչալեան փողոց, № 107։ 2—3

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ,

որ սովորել է քաղաքային դպրոցում եւ վարել է ուսուցչական պաշտօն զանազան քաղաքներում եւ գիւղերում, այժմ ցանկանում է մտնել ծառայութեան՝ գործարաններում, առեւտրական տներում, կամ վարել տնային ուսուցչի պաշտօն։ Ցանկացողները կարող են դիմել «Մշակի» խմբագրատունը։ 10—10

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ Ե. ԼԱԼԱՅԵԱՆԻ

ԳԱՆՁԱԿԻ ԳԱՒԱՌԸ

Քարտէզով և պատկերներով

Ա. եւ Բ. հատորների գինն է 1 ր. 60 կ.

Նրա

ՋԱՒԱԽՔ	1 » — »
ՎԱՐԱՆԴԱ	1 » 20 »
ՍԻՍԻԱՆ	» » 80 »
ԶԱՆԳԵԶՈՒՐ	» » 50 »

Դիմել՝ Ервандy Лалаянцъ, Тифлисъ, Саперная 5. կամ Семинарія Нерсисянъ.

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ուրբաթ, փետրվարի 23-ին

Բագուի հայ դրամատիկ դերասանական խումբը, մասնակցութեամբ յայտնի դերասանուհի տ. Սիրանոյշի եւ պ. Ամիրան Մանդինեանի, կը ներկայացնէ՝

I

ՕՐԼԷԱՆԻ ԿՈՅՍԸ

Շիլլէրի ողբերգութեան առաջաբանը։ Ժաննա դ'Արկի դերը կը կատարէ տ. Սիրանոյշ։

II

ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ

(Ревизоръ)

Կոմ. 5 արար., հեղ. Գօգօլի, թարգ. տ. Աստուածատուրեանի։

Սկիզբը ճիշդ 8 ժամին է։

Տոմսակները ծախվում են միմիայն թատրօնի կասսայում։

Յաջորդ ներկայացումը լինելու է երեքշաբթի, փետրվարի 26-ին։ 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ նրա առեանում փետրվարի 27-ին, ցերեկվայ 11 ժամին, աճուրդ է նշանակված կոյուղի կառուցանելու համար Կիրօչնայա փողոցի վրա գտնված կոյուղիից մինչեւ Քամօեվի տունը նոյն փողոցի վրա 115 սաժէն երկարութեամբ, որոնցից 45 սաժէն կունենայ 0,42×0,28 սաժէն լայնութիւն, իսկ 70 սաժէնը 0,375×0,25 սաժէն 2500 րուբլի գումարի։ Ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանները Վարչութեան Շինարարական Բաժնում ամեն լի օր, ցերեկվայ 9-ից մինչեւ 3 ժամը։ 2—3

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

հարկաւոր է մի սարկաւագ էջմիածնի ճեմարանը կամ Ներսիսեան դպրոցը աւարտած, հմուտ եկեղեցական արարողութիւնների եւ երգեցողութեան։ Դիմել մանրամասն տեղեկութիւններով. Совѣтъ Московскихъ Армянскихъ церквей, Армянскій пер., домъ Армянской церкви. Москва. 2—3

ՍՊԻՏԱԿ ԲԱՆԴԵՐՈԼՕՎ

ՅԵԼԻՒԼԵԱՐՆԻՅ

ԲԱՂԴԱԴԻ ՍԵՐՄ

կը վաճառվի նպաստաւոր պայմաններով։ Անանովի քարվանսարա, № 48 գրասենեակը։ 4—10

Տալիս եմ մասնաւոր դասեր

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻՑ

Հասցէս՝ Троицкая улица, домъ № 11. кв. Мелкумова.

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. Նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պաշովի և Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։ 65—100

СПИСОКЪ ИЗДАНІЙ

ДЕПАРТАМЕНТА ЗЕМЛЕДѢЛІЯ

по прикладной энтомологіи

къ 1-му января 1901 г.

Краткое наставленіе для уничтоженія саранчи, прусика и кобылокъ (съ 21 рис.). 1894 . . . — 5
Саранча, прусъ и вреднѣйшіе виды кобылокъ (съ 12 хромолит. табл.). 1897 . . . . — 25
И. М. Красильщикъ. О борьбѣ съ саранчею при помощи швеинфуртской зелени въ Терской области весною 1900 г. 1901 . . . . — 5
А. И. Погибка. О борьбѣ съ кобылками въ Иркутской губ. посредствомъ швейнфуртской зелени въ 1899 г. 1900 . . . . — 5
I. А. Порчинскій. О кобылкахъ, повреждавшихъ посѣвы и травы въ губерніяхъ Пермской, Тобольской и Оренбургской, въ 2-хъ частяхъ (съ 81 рис.). 1894 . . . . — 30
К. Н. Россиковъ. Перелетная или азіатскан саранча. 1899 . . . . — 10
Его-же. Примѣненіе парижской зелени для истребленія саранчи (выдержка изъ предыдущей брошюры). 1899 . . . . — 5
Н. Н, Соколовъ. Опыты примѣненія швейнфуртской зелени при борьбѣ съ саранчею въ Семипалатинской области. 1901 . . . . — 5

И. М. Красильщикъ. Люцерновая или льняная совка и нѣкоторые другіе вредители льна на сѣверномъ Кавказѣ. 1900 . . . . — 10
М. Н. Мысловскій. О новомъ паразитѣ майскаго хруща и опытахъ истребленія личинокъ хрущей сѣрнистымъ углеродомъ (съ 1 рис. 1900 . . . . — 3
I. А. Порчинскій. Слѣпни и простѣйшій способъ ихъ уничтоженія. 1899 . . . . — 5
Его-же. Борьба съ нѣкоторыми вредными бабочками помщью многоядныхъ паразитовъ изъ міра насѣкомыхъ. 1901 . . . . — 5
Его-же. Списокъ насѣкомыхъ (и нѣкоторыхъ другихъ низшихъ животныхъ), наиболѣе вредныхъ въ хозяйстренномъ отношеніи. 1901 . . . . — 2
А. А. Силантьевъ. Свекловичный долгоносикъ и другіе враги сахоуной свеклы. 1897 . . . . — 10
Его-же. Результаты изслѣдованій конопляной (хмѣлевой, льняной) и свекловичной блохи. 1897. — 10
Н. Н. Соколовъ. Изслѣдованія произведенныя надъ образомъ жизни маирскаго клопа или черепашки. 1897 . . . . безплатно
Его-же. Жуки, повреждающіе дерево въ складахъ Туркестанскаго края и способы ихъ уничтоженія. 1900. . . . . — 5
И. К. Тарнани. Свекловичная нематода (съ 9 рис.) 1897 . . . . — 10
Я. Ѳ. Шрейнеръ. Важнѣшіе враги подсолнечника (съ 19 рис.). 1898 . . . . — 5
Его-же. Главныя насѣкомыя, вредящія капустѣ (съ 27 рис.). 1898 . . . . — 10
Его-же. Яблонная моль н мѣры борьбы съ нею (съ 5 рис.). 1899 . . . . — 5
Его-же. Новый способъ борьбы съ хлѣбнымъ жукомъ (съ 6 рис.). 1900 . . . . — 3
Его-же. О мохнатой бронзовкѣ въ южной Россіи. 1900 . . . . — 5
Его-же. Слоники, вредящіе плодовымъ садамъ. 1900 . . . . — 5
Хлѣбный жукъ и хрущъ-нехрущъ (съ 9 рис.). 1894 . . . . — 3
Хлѣбный пилильщикъ (съ 6 рис.). 1894 . . . . — 3
Совиноголовка-гамма (съ 5 рис). 1894 . . . . — 3
Свекловичный долгоносикъ и полосатый щелкунъ (съ 3 рис.). 1894 . . . . — 3
Совиноголовка озимая и восклицательная (съ 3 рис.). 1900 . . . . — 2
Просяной или кукурузный мотылекъ (съ 5 рис.) 1900 . . . . — 2
Хлѣбный комарникъ или гессенская муха, и шведскал муха (съ 15 рис.).1900 . . . . — 5
О калифорнскомъ червецѣ (съ 9 рнс.). 1899 . . . . — 10
Правила для привоза изъ заграницы въ Россію живыхъ растеній, плодовъ и овощей. 1899. безплатно
Относительло условій выписки швейнфуртской зилени. 1900 . . . . безплатно

Выписывать эти изданія можно изъ Департамента Земледѣлія или изъ склада А. А. Ф. Девріена (Вас. Остр., Румянц. плщадь). 1—3

ԲԱՂԴԱԴԻ ՍՊԻՏԱԿ

Բօժօժի Ցեղուղեարնի առողջ սերմ

Շերամապահական կայարանի սպիտակ բանդերօլով «Մելիք-Մուսեանց եւ Շահնազարեանց» ընկերութիւն՝ Ագուլիսում քննված։ Վաճառվում է մատչելի գնով «Իւժնիե Նօմերա» հիւրանոցում՝ Մէլիք-Մուսեանցի մօտ (№ 33), Խուդավէրդեանցի եւ Մէլիք-Մարութեանցի մագազիններում։ 3—4

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 22 Февраля 1901 г.   Типографія Грузинск. Т—ва, Большая-Ванкская ул., № 27